

Criteri di trascrizione

Si è optato per una trascrizione di tipo interpretativo, con un indirizzo tendenzialmente modernizzante:

- abbreviazioni: sono state sciolte tacitamente;
- alternanza «u/v», «i/j»: è stata risolta adottando nei singoli casi la forma corrente;
- maiuscole: sono state uniformate secondo i criteri moderni;
- punteggiatura e segni paragrafematici: sono stati modificati a favore delle norme attuali e aggiunti ove necessario.

La fine del rigo e il passaggio alla carta successiva (o al verso di quella corrente) sono indicati rispettivamente con i segni | e ||. Nell'originale, le due colonne di testo sono affiancate, lungo il margine esterno del foglio, dalla scansione in paragrafi, indicati con lettere maiuscole a stampa, e dai richiami ai loci paralleli presenti in altri Libri della Bibbia: l'una e gli altri sono stati consapevolmente omessi dalla presente trascrizione.

Biblioteca Civica A. Mai, Opere a stampa, raccolte librerie, incunaboli, Inc. 2.0070

Parte della «Praefatio sancti Hieronymi presbyteri in Pentateuchum»; Gn 1-3,23 secondo la Vulgata.

||phetasse. Aliud est enim esse vatem, aliud est esse in|terpretem. Ibi Spiritus ventura predicit, hic eru|ditio et verborum copia ea que intelligit transfert. | Nisi forte putandus est Tullius «Economicum» | Xenofontis et Platonis «Pythagora» et Demosthe|nis «pro Ctesifonte» afflatus rhetorico Spiritu tras|tulisse? Aut aliter de eisdem libris per Septuagin|ta interpretes, aliter per Apostulos Spiritus Sanctus testi|monia texuit, ut quod illi tacuerunt, hi scrip|tum esset mentiti sint. Quid igitur? Dannamus ve|teres? Minime; sed plus priorum studia in domo | Domini quod possumus laboramus. Illi interpreta|ti sunt ante adventum Christi et quod nesciebant | dubiis protulere sententiis; nos, post Passionem et Re|surrectionem Eius, vero tam prophetiam quam historiam scri|bimus. Aliter enim audita, aliter visa narrantur. | Quod melius intelligimus, melius et proferimus. | Audi igitur, emule; obtrectator, ausculta. Non | dannor, non reprehendo Septuaginta, sed confidenter | cuntis^a illis Apostulos prefero. Per istorum os, mihi | Christus sonat quos ante prophetas inter spiritua|lia charismata positos lego, in quibus ulti|mum pene gradum interpretes tenent. Quid | livore torqueris? Quid imperitorum ani|mos contra me concitas? Sic, ubi in translatio|ne tibi videor errare, interroga Hebreos; di|versarum verbum magistros consule. Quod ill^a | habent de Christo, tui codices non habent. Ali|ud est si contra se postea ab Apostulis usurpata

^a Così A.

testi|monia probaverunt et emendatiora sunt exempla|ria latina quam greca, greca quam hebraica. Verum | hec contra invidos. Nunc te deprecor, Desideri cha|rissime, ut, quia me tantum opus subire fecisti et a | Genesi exordium capere, oratoribus iuves, quo | possim eodem Spiritu quo scripti sunt Libri in lati|num eos transferre sermonem. | Explicit prefatio. Incipit Liber Genesis qui | dicitur hebraice «Bresith». Capitulum I. In^b principio cre|avit Deus celum et terram. Terra autem | erat inanis et vacua, et tenebre | erant super faciem abyssi, et Spiritus | Domini ferebatur super aquas. Di|xitque Deus: «Fiat lux». Et facta | est lux. Et vidit Deus lucem quod es|set bona, et divisit lucem a tene|bris, appellavitque lucem diem, et tenebras no|ctem. Factumque est vespere et mane; dies unus. Dixit | quoque Deus: «Fiat firmamentum in medio aquarum, | et dividat aquas ab aquis». Et fecit Deus firma|mentum divisitque aquas que erant sub firmamento | ab his que erant super firmamentum. Et factum est ita. | Vocavitque Deus firmamentum celum. Et factum est | vespere et mane; dies secundus. Dixit vero Deus: | «Congregentur aque que sub celo sunt in locum unum et appareat arida». Et factum est ita. Et voca|vit Deus aridam terram, congregationesque | aquarum appellavit maria. Et vidit Deus quod es|set bonum, et ait: «Germinet terra herbam virentem | et facientem semen, et lignum pomiferum faciens | fructum iuxta genus suum, cuius semen in semet ipso | sit super terram». Et factum est ita. Et protulit terra | herbam virentem et facientem semen iuxta genus suum, | lignumque faciens fructum, et habens unumquodque | sementem secundum speciem suam. Et vidit Deus quod esset | bona. Et factum est vespere et mane; dies tertius. Di|xit autem Deus: «Fiant luminaria in firmamento celi | et dividant diem ac noctem, et sint in signa, et tempora et | dies et annos, ut luceant in firmamento celi, | et illuminent terram. Et factum est ita; fecitque Deus | duo luminaria magna: luminare maius ut pre|esset diei, et luminare minus ut preesset nocti, et | stellas. Et posuit eas in firmamento celi ut lu|cerent super terram et preessent diei ac nocti, et divi|derent lucem ac tenebras. Et vidit Deus quod esset | bonum. Et factum est vespere et mane; dies quartus. | Dixit etiam Deus: «Producant aque reptile anime | viventis et volatile super terram, sub firmamento | celi». Creavitque Deus cete grandia, et omnem animam | viventem atque motabilem quam produxerant aque in spe|cies suas, et omne volatile secundum genus suum. | Et vidit Deus quod esset bonum, benedixitque eis dicens: | «Crescite et multiplicamini, et replete aquas ma|ris; avesque multiplicentur super terram». Et factum est | vespere et mane; dies quintus. Dixit quoque De|us: «Producat terra animam viventem in genere | suo: iumenta et reptilia et bestias terre secundum | species suas». Factumque est ita. Et fecit Deus besti|as terre iuxta species suas: iumenta et omne rep|tile terre in genere suo. Et vidit Deus quod esset bo|num, et ait: «Faciamus hominem ad imaginem et similitu|dinem nostram, et presit piscibus maris et volatilibus | celi et bestiis, universeque terre, omnique reptili quod | movetur in terra». Et creavit Deus hominem ad | imaginem

^b In A spazio lasciato bianco per capolettera, non eseguito; al suo posto, letterina-guida.

et similitudinem suam; ad imaginem Dei cre|avit illum masculum et feminam creavit eos. Bene|dixitque illis Deus, et ait: «Crescite^a et multiplica|mini et replete terram et subiicite eam, et dominami|ni piscibus maris et volatilibus celi, et universis | animantibus que moventur super terram». Dixitque Deus: «Ec|ce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super ter|ram, et universa lingua que habent in semet ipsis | sementem generis sui, ut sint vobis in escam, et cunc|tis animantibus terre omnique volucris celi et uni|versis que moventur in terra et in quibus est anima | vivens, ut habeant ad vescendum». Et factus est ita. | Viditque Deus cuncta que fecerat et erant val|de bona. Et factum est vespere et mane; dies | sextus. II || Igitur^b perfecti sunt celi et terra, et | omnis ornatus eorum. Complevitque | Deus die septimo opus suum quod | fecerat, et requievit die septimo ab universo | opere quod patrarat. Et benedixit diei septimo, et | sanctificavit illum, quia in ipso cessaverat ab omni | opere suo quod creavit Deus ut faceret. Iste | sunt generationes celi et terre que create sunt in | die quo fecit Deus celum et terram, et omne virgultum a^a | agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam re|gionis priusquam germinaret. Non enim pluerat | Dominus Deus super terram, et homo non erat que^a operaret ter|ram. Sed fons ascendebat e terra, irrigans uni|versam superficiem terre. Formavit igitur Dominus Deus | hominem de limo terre, et inspiravit in faciem | eius spiraculum vite; et factus est homo in animam | viventem. Plantaverat autem Dominus Deus paradisi | voluptatis a principio, in quo posuit hominem | quem formaverat. Produxitque Dominus Deus de hu|mo omnem lignum pulchrum visu et ad vescendum sua|ve; lignum etiam vite in medio paradisi lignumque | scientie boni et mali. Et fluvius egrediebatur de | loco voluptatis ad irrigandum paradisi, qui in|de dividitur in quatuor^a capita: nomen uni Phy|son, ipse est qui circuit omnem terram Evilath, ubi na|scitur aurum et aurum terre illius optimum est, ibique in|venitur bdellium et lapis onychinus. Et nomen | fluvii secundi Geon, ipse est qui circumit omnem ter|ram Ethiopie. Nomen vero fluminis terti Tiigris, | ipse vadit contra Assyrios; fluvius autem quartus ip|se est Eufrates. Tulit ergo Dominus Deus hominem, | et posuit eum in paradisi voluptatis ut opera|retur et custodiret illum, precepique^a ei dicens: «Et omni | ligno paradisi comede; de ligno autem scientie | boni et mali ne comedas. In quacumque enim die come|deris ex eo, morte morieris». Dixit quoque Dominus | Deus: «Non est bonum hominem esse solum; faciamus | ei adiutorium simile sibi». Formatis igitur Dominus Deus | de humo cunctis animantibus terre et universis | volatilibus celi, aduxit ea ad Adam, ut videret | quid vocaret ea. Omne enim quod vocavit Adam | anime viventis, ipsum est nomen eius. Appellavit|que Adam nominibus suis cuncta animantia et univer|sa volatilia celi et omnes bestias terre. Ade^a ver|ro^a non inveniebatur adiutor similis eius, im|misitque Dominus Deus soporem in Adam. Cumque obdor|misisset, tulit unam de costis eius et replevit car|nem pro ea. Et edificavit Dominus Deus costam quam tu|lerat de Adam in mulierem, et adduxit eam ad Adam. | Dixitque Adam: «Hoc nunc os ex ossibus meis et ca|ro de

carne mea; hec vocabitur virago, quoniam | de viro sumpta est». Quam ob rem relinquet homo patrem | suum et matrem, et adherebit uxori sue, et erunt | duo in carne una. Erat autem uterque nudus | Adam scilicet et uxor eius, et non erubescabant. III | Sed^b et serpens erat callidior cunctis | animantibus terre que fecerat Dominus Deus. | Qui dixit ad mulierem: «Cur precepit vo|bis Deus ut non comederetis ex omni ligno paradisi?». Cui respondit mulier: «De fructu lignorum que sunt in | paradiso vescimur, de fructu vero ligni quod est | in medio paradisi precepit nobis Deus ne come|deremus et ne tangeremus illud, ne forte moria|mur». Dixit autem serpens ad mulierem: «Nequaquam | morte noriemini^a. Scit enim Deus quod, in quocumque die | comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, et eri|tis sicut dii, scientes bonum et malum». Vidit igitur | mulier quod bonum esset lignum ad vescendum et pul|chrum oculis, aspectuque delectabile, et tulit de | fructu illius et comedit, deditque viro suo. Qui | comedit; et aperti sunt oculi amborum. Cumque cogno|vissent se esse nudos, consuerunt folia ficus et fece|runt sibi perizomata. Et cum audissent vocem Domini | Dei deambulantis in paradiso, ad auram post meridiem | abscondit se Adam et uxor eius a facie Domini Dei in | medio ligni paradisi. Vocavitque Dominus Deus | Adam, et dixit ei: «Ubi es?». Qui ait: «Vocem tuam, | Domine, audivi in paradiso, et timui eo quod nudus es|sem; et abscondi me». Cui dixit Dominus: «Quis enim | indicavit tibi quod nudus esses nisi quod, ex ligno | de quo tibi preceperam tibi ne comederes, comedis|ti?». Dixitque Adam: «Mulier quam dedisti mihi so|ciam, dedit mihi de ligno, et comedi». Et dixit | Dominus Deus ad mulierem: «Quare hoc fecisti?». Que | respondit: «Serpens decepit me, et comedi». Et ait | Dominus ad serpentem: «Quia fecisti hoc, maledictus | es inter omnia animantia et bestias terre. Super pec|tus tuum gradieris, et terram comedes cunctis diebus | vite tue. Inimicitias ponam inter te et mulierem, | et semen tuum et semen illius. Ipsa conteret caput tu|um, et tu insidiaberis calcaneo eius». Mulieri | quoque dixit: «Multiplicabo erumnas tuas et | conceptus tuos. In dolore paries filios et sub vi|ri potestate eris, et ipse dominabitur tui». Ade^a vero dixit: | «Quia audisti vocem uxoris tue et comedisti de li|gno ex quo preceperam tibi ne comederes, maledi|cta terra in opere tuo. In laboribus comedes ex | ea cunctis diebus vite tue. Spinis et tribulos | germinabit tibi, et comedes herbas terre. In su|dore vultus tui vesceris pane tuo, donec re|vertaris in terram de qua sumptus es: quia pulvis es, et | in pulverem reverteris». Et vocavit Adam nomen | uxoris sue Evam, eo quod mater esset cunctorum viventiu^a. | Fecit quoque Dominus Deus Ade et uxori eius tunicas | pelliceas, et induit eos. Et ait: «Ecce Adam qua|si unus ex nobis factus est sciens bonum et ma|lum. Nunc ergo ne forte mittat manum suam | et sumat etiam de ligno vite et comedat, et vi|vat in eternum». Emisit eum Dominus Deus de para|diso voluptatis ut operaretu^a terram de qua ||

Ap 22,5-21 secondo la Vulgata; explicit dell'editore e colophon.

|| lucerne neque lumine solis; quoniam Dominus Deus illu|minabit illos, et regnabunt in secula
seculorum. Et | dixit mihi: «Hec verba fidelissima sunt et vera. Et | Dominus Deus spirituum
prophetarum misit angelum suum | ostendere servis suis que oportet fieri cito. Et ecce ve|nio
velociter. Beatus qui custodit verba prophetie | Libri huius». Et ego Ioannes qui audivi et vidi | hec.
Et postquam audissem et vidissem, cecidi ut ado|rarem ante pedes angeli^c qui mihi hec ostendebat.
Et di|xit mihi: «Vide ne feceris. Conservus enim tuus sum | et fratrum tuorum prophetarum, et
eorum qui servant verba prophe|tie Libri huius. Deum adora». Et dixit mihi: «Ne si|gnaveris verba
prophetie Libri huius. Tempus enim | prope est. Qui nocet noceat adhuc, et qui in sordi|bus est
sordescat adhuc. Et qui iustus iustificetur | adhuc, et sanctus sanctificetur adhuc. Ecce venio | cito, et
merces mea mecum est, reddere unicuique | secundum opera sua. Ego sum Alpha et Omega, Primus
et No|vissimus, Principium et Finis. Beati qui lavant | stolas suas in sanguine Agni ut sit potestas
eorum in | ligno vite, et per portas intrent in civitatem. Foris | canes et venefici et inpudici et
homicide et ido|lis servientes, et omnis qui amat et facit mendacium! | Ego Iesus misi angelum
meum testificari vobis | hec in ecclesiis. Ego sum genus et radix David, stell|la splendida et
matutina». Et Spiritus et sponsa dicunt: | «Veni!». Et qui audit dicat: «Venit». Et qui sitit veniat, | et
qui vult accipiat aquam vite gratis. Conte|stor enim omni audienti verba prophetie Libri huius: si
quis | apposuerit ad hec, apponet Deus super illum pla|gas scriptas in libro isto; et si quis diminuerit
| de verbis Libri prophetie huius, auferet Deus par|tem eius, de libro vite, et de civitate sancta, et de
his | que scripta sunt in libro isto. Dicit qui testi|monium perhibet istorum, etiam: «Venio cito».
Amen. | Veni Domine Iesu. Gratia Domini nostri Iesu Christi cum om|nibus vobis. Amen. | Finis |

Fontibus ex Grecis Hebreorum quoque libris

Emendata satis et decorata simul

Biblia sum presens superos ego testor et astra

Est impressa nec in orbe mihi similis

Singula queque loca cum concordantibus extant

Orthographia simul quam bene pressa manet

Exacta est Biblia presens Venetiis summa lu|cubratione, per Symonem Bevilaqua Papi|ensem. Anno
nonagesimo quarto supra Mi|lesimum quaterque centesimum, die vero vicesima | secunda
novembris. ||^d

^c In A segue o espunto; probabile errore di anticipo del successivo *ostendebat*.

^d In A segue la marca tipografica di Simone Bevilacqua.

Nota alla tavola dei contenuti.

|| [Ad] evidentiam sequentis tabule notandum est quod in ipsa sunt | versus ducenti duodecim, complectentes omnia capitula | totius Biblie, ordinati secundum ordinem Biblie, et in sin|gulis versibus continentur plura capitula, sicut apparet in nu|mero qui dictionibus suprapositus est. Glosulā autem, quā | sunt super dictiones versuum, positā sunt ad declarationem | eorum ut melius intelligantur. Numerus vero qui est super | glosulas designat capitulum libri illius qui ante numerum | idest in margine signatum est. Accipe igitur, lector studiosissimi|me, hanc brevissimam tabulam et diligenter eam perlege, | quia in ea totam Scripturam divinam strictissime inclusam et | commodate collectam reperies. ||

Trascrizione di Donatella Barzaghi; revisione di Sandro Buzzetti.